

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**  
з дисципліни «Міжнародні системи та глобальний розвиток»

**рівень вищої освіти :** другий (магістерський)

**галузь знань:** 29 «Міжнародні відносини»

**спеціальність:** 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

**освітні програми :** «Міжнародні відносини та регіональні студії: європеїстика» / «Міжнародні відносини та регіональні студії: сходознавство»

**спеціалізація**

**вид дисципліни :** за вибором

**факультет** міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

**Укладачі:**

Лиман Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор кафедри туристичного бізнесу та країнознавства ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Панасенко Ганна Сергіївна, кандидат політичних наук, доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства ХНУ імені В.Н. Каразіна

2019/2020 навчальний рік

## **2. Навчальний контент:**

### **Розділ 1. Актуальні проблеми сучасності**

#### ***Тема 1. Глобальні проблеми сучасного світу***

Сучасні тенденції міжнародних відносин. Поняття “глобальні проблеми сучасності”. Відсутність універсальної думки щодо сутності й причин їх виникнення. Трактовки В. Вернадського, А. Печчеї, М. Ф. Реймерса, Й. Галтунга, А. Воднара. Історичні причини виникнення головних проблем сучасного світу. Класифікація глобальних проблем сучасності: соціально-економічні, політичні, екологічні, енергетичні, демографічні тощо. Людська діяльність як основа появи загальнопланетарних проблем. Особливості сучасної суспільної свідомості. «Суспільство споживання». Глобальні проблеми сучасності як реальна загроза людському буттю.

#### ***Тема 2. Проблема нерівномірного розвитку країн світу, соціальної нерівності, бідності***

Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу. Масштабність соціально-економічних змін як наслідок глобалізації. Глобальне протиріччя у світі між багатотою Північчю і бідним Півднем. Шляхи подолання економічної відсталості країн. Міжнародний досвід подолання відсталості та бідності. «Цілі розвитку для нового тисячоліття» країн ООН та «Монтерейський консенсус» для збільшення допомоги найбіднішим регіонам світу. Бідність як сприятливе середовище формування кримінального свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму. Проблема соціальної нерівності. Проблема голоду. Демографічна проблема. Приклад Китаю в справі скорочення приросту населення. Депопуляція в країнах СНД. Етнічна міграція. Поширення СПІДу. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічна небезпечних хвороб.

#### ***Тема 3. Міжнародні конфлікти та засоби їх подолання***

Сутність і типологія міжнародних конфліктів. Поняття міжнародного конфлікту в політичній думці. Умови виникнення, форми прояву та роль міжнародних конфліктів. Зовнішні ознаки конфлікту: стан напруженості, ворожечі, застосування насильства і погроз. Образ «ворога» і його функції. Методи врегулювання міжнародних конфліктів. Управління та контроль над міжнародними конфліктами. «Керований хаос». Фактори, що визначають можливість впливати на розвиток конфлікту. Типи та етапи управління конфліктом. Поняття «кризи» в міжнародних відносинах Методи і засоби подолання кризи в сучасному світі. Глобальні і регіональні кризові ситуації. Війна як вища форма міжнародної кризи. Кризи як стимул еволюції системи міжнародних відносин. Причина виникнення криз та їх типологія. Специфіка сучасних криз і участь світової спільноти в їх врегулюванні.

#### ***Тема 4. Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності***

Міжнародний тероризм як соціально-політичне явище. Історичне коріння і форми тероризму. Міжнародний тероризм як глобальна проблема. Природа міжнародного тероризму. Теорія і практика сучасного екстремізму. Міжнародні терористичні організації. Географія міжнародного тероризму. Форми і методи терористичної діяльності. Джерела фінансування терористичних організацій. Типи і види міжнародного тероризму. Діяльність європейських терористів (ОАС, «червоні бригади», ЕТА, ІРА) та її наслідки. Причини політизації ісламу. Ісламський екстремізм. Ваххабізм. Акції руху «Талібан», «Аль-Каїди», ХАМАС тощо. Афганський наркотрафік. Діяльність міжнародних наркокартелів і їх вплив на світову політику. Фактор тероризму в міжнародних

конфліктах. Міжнародне співробітництво в сфері протидії міжнародному тероризму та ідеологічному екстремізму.

***Тема 5. Глобальні проблеми міжнародних відносин в контексті світових політичних процесів***

Сучасні тенденції в розвитку міжнародних відносин і світового політичного процесу. Міжнародні урядові та неурядові організації. Дотримання основних принципів міжнародного права країнами світу. Проблема війни та миру в системі сучасних міжнародних відносин. Проблема самосвідомості, політичної свідомості і політичної культури як проблеми глобального світу XXI ст.

***Тема 6. Екологічна криза як глобальна проблема***

Забруднення навколишнього середовища та землі як результат антропогенної діяльності людства. Забруднення атмосфери та гідросфери землі, освоєння ближнього космосу та його наслідки. Проблема вичерпності природних ресурсів. Країни Сходу та Європи в боротьбі з екологічною кризою.

**Розділ 2. Сутність, структура і форми системи міжнародних відносин**

***Тема 7. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження***

Система наук про міжнародні відносини. Основні наукові школи дослідження міжнародних відносин. Сутність і основні характеристики системності. Системні функції в науці. Термінологічний апарат системної теорії. Міжнародні відносини крізь призму системності. Принципи системного аналізу явища міжнародних відносин. Концептуально-теоретичні засади системних досліджень. Основні етапи системних досліджень міжнародних відносин. Динаміка міжнародних систем. Концепції міжнародних систем. Теорії міжнародного порядку.

***Тема 8. Структура, функції і структурні рівні системи міжнародних відносин.***

Структура і процес у міжнародній системі. Структура міжнародних систем. Стабільність та безпека міжнародних систем. Середовище системи міжнародних відносин. Поняття міжнародного середовища. Теорії міжнародного середовища. Внутрішнє та зовнішнє середовище. Георгафічне середовище. Геополітика та геостратегія. Соціальне середовище. Багаторівневість системи міжнародних відносин. Структурні рівні системи міжнародних відносин. Глобальний рівень системи міжнародних відносин. Регіональні підсистеми. Феномен регіональної інтеграції у сучасному світі. Рівень двосторонніх відносин. Транснаціональний рівень системи міжнародних відносин.

***Тема 9. Системний підхід до вивчення історії міжнародних відносин. Регіональні системи довестфальського світоустрою.***

Загальний алгоритм існування, збереження та руйнування історичних форм світових систем. Баланс сил як основа системи міжнародних відносин і головний чинник її стабільного існування. Дії основних системоутворювальних елементів для збереження системи. Держави-пертурбатори. Держави-балансири. Довестфальський етап міжнародних відносин, його головні ознаки. Виникнення явища міжнародних відносин. Початок поділу взаємодій на внутрішні та зовнішні. Формування міжнародного життя та міжнародної політики. Виникнення інституту держави. Системність довестфальського світоустрою. Близькосхідна стародавня система міжнародних відносин. Далекосхідна система. Антична Середземноморська система міжнародних відносин. Європейська середньовічна система міжнародних відносин. Вплив Великих географічних відкриттів та Реформації на взаємодії регіональних систем міжнародних відносин.

### ***Тема 10. Вестфальська світополітична модель міжнародних відносин.***

Основні характеристики Вестфальської світополітичної моделі світу. Суверенні держави як домінуючі суб'єкти системи. Основні етапи розвитку. Тридцятилітня війна та формування Вестфальської системи міжнародних відносин. Етапи та основні принципи нових міжнародних відносин: розширення меж системи. Формування і розвиток євроцентриського світу. Віденська міжнародна система, її головні актори та особливості. Боротьба за переділ світу та руйнування Віденської системи. Перша світова війна та проблема перебудови міжнародних відносин. Особливості, етапи та причини краху Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин. Світ після Другої світової війни. Особливості та етапи розвитку Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Криза євроцентриського світу. Завершення формування глобальної системи світополітичних відносин. Глобалізація міжнародних протиріч. Причини і прояви кризи Вестфальської світополітичної моделі світу.

### ***Тема 11. Постбіполярна міжнародно-політична система та місце в ній України.***

Формування нової системи міжнародних відносин. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи. Структурно-функціональні атрибути сучасної міжнародної системи. Міжнародні організації як механізми регулювання міжнародних відносин. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин. Організація міжнародних систем. Підходи до дослідження та виміри міжнародного порядку. Еволюція міжнародних порядків. Історичні типи міжнародного порядку. Механізми регулювання міжнародного порядку. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі. Проблема визначення національних інтересів України. Пріоритетні напрями зовнішньої політики України. Стратегічне партнерство в зовнішній політиці України. Геополітичний простір України. Вплив міжнародних регіонів на формування зовнішньої політики України. Україна в європейському просторі. Євроатлантичний вимір зовнішньої політики України. Україна в інтеграційних процесах. Безпека України: чинники нестабільності. Україна в системі європейської безпеки.

## **Розділ 3. Міжнародні системи в умовах глобальної трансформації людства**

### ***Тема 12. Теоретичне осмислення глобалізації та механізмів її формування***

Етапи осмислення глобалізації. Класичні уявлення про глобалізацію. Марксистське бачення глобалізації. Теорія модернізації та глобалізація. Теорії глобалізації. Форми осмислення глобалізації. Теорія та ідеологія. Термінологічний аналіз ідеологем глобалізації. Глобалізм – неоліберальна концепція глобалізації. «Вашингтонський консенсус» як базова доктрина ліберального трактування глобалізації. «Поствашингтонський консенсус». Структура ідеології глобалізму. Роль держави в концепціях глобалізму.

### ***Тема 13. Стратегії та моделі глобальних взаємодій***

Становлення глобального світу як відповідь на виклики сучасності. Аналіз основних стратегій глобальних взаємодій, які склалися історично: ізоляції, завоювання, запозичення, мімікрія, діалог. Стратегія зіткнення цивілізацій. Динаміка цивілізаційних процесів і можливість досягнення консенсусу в діалозі цивілізацій.

### ***Тема 14. Глобалізація та антиглобалізм***

Архітектура протогобалізаційних процесів в епоху Давнини, Середніх віків, Нового часу. Спроби реалізації глобалізаційних процесів імперіями, торговими компаніями. Глобалізаційна ідеологія організацій, партій, рухів. Сутність сучасної глобалізації. Економічний, політичний і соціокультурний аспекти глобалізації. Глобалізація як фактор переростання традиційних міжнародних відносин у світову

політику. Проблеми, що породжуються глобалізацією. Ослаблення суверенних держав і національних економік як закономірний результат глобалізації. Антиглобалізм і альтерглобалізм. Конструкції глобального світу. Світова політика та глобальне суспільство Світовий політичний процес як наукова категорія і об'єктивна реальність. Світовий соціум і його складові. Політична неоднорідність світу. Рушійні сили і визначальні тенденції світового політичного процесу.

### ***Тема 15. Формування іміджу глобалізації та транснаціональної ідентифікації***

Актуалізація іміджевого контексту глобалізації. Дискурсивні моделі глобалізації. Дискурсивний аналіз сформованих у громадській думці розумінь глобалізації. Світова громадська думка про глобалізацію та її наслідки. Глобалізація очима української громадськості. Імідж глобалізації та проблеми його коректування. Проблема транснаціональної ідентичності в сучасній науці.

### ***Тема 16. Глобальне управління та національна держава***

Особливості глобального управління. Парадигми глобального управління. Суб'єкти і об'єкти глобального управління. Архітектура глобального управління. Глобальний розвиток Європи та країн Сходу Економічна глобалізація Європи та країн Сходу. Соціально-політичні наслідки глобалізації. Вплив глобалізації на європейські держави добробуту. Вплив глобалізації на національну державу. Механізм впливу глобалізації на суверенітет і функції національної держави. Напрями розвитку національної держави в умовах глобалізації. Соціальні функції держави і глобалізація.

## **Рекомендована література**

### **Основна література**

1. Берталанфи А. Общая теория систем - обзор проблем и результатов / А. Берталанфи // Системные исследования. Ежегодник, 1972. М., 1973.
2. Воронкова В. Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри. Запоріжжя : ЗДІА, 2010. 272 с.
3. Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.
4. Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000-ні роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. К.: Либідь, 2001. 622 с.
6. Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.
7. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжоли. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 606 с.
8. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / за заг. ред. В. Бакірова, М. Сазонова. Х., 2008. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 576 с.
9. Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.
10. Система, структура и процесс развития современных международных отношений / отв. ред. В. И. Гантмана М.: Наука, 1984. 422 с.
11. Системная история международных отношений: В 4 т. / Под ред. А.Д. Богатурова. М.: Изд-во НОФМО, 2004. Т. 1-4. 2087 с.

12. Современные глобальные проблемы мировой политики: Учеб. Пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.
13. Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.
14. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика: Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К.: Ун-т "Україна", 2006. 208 с.
15. Уемов А. И. Системный подход и общая теория систем / А. И. Уемов. М.: Мысль, 1978. 272 с.

### Додаткова література

1. Агаєв Н. А. Сучасний тероризм – причини і прояви / Н. А. Агаєв, М. О. Карпов, О. Ф. Хміляр, В. В. Єфімова. К.: Молода нація, 2005. 110 с.
2. Азия и Африка в современной мировой политике. М.: ИМЭМО РАН, 2012. 203 с.
3. Альтерматт Э. Этнонационализм в Европе / Э. Альтерматт. М.: РГГУ, 2000. 366 с.
4. Бадах Ю. Г. «Холодна війна» та її виміри (1946-1991) / Ю. Г. Бадах. К.: КНТЕУ, 2009. 456 с.
5. Барышников Д. Н. Конфликты и мировая политика / Д. Н. Барышников. М.: АСТ, 2008. 384 с.
6. Баталов Э. Я. О философии международных отношений / Э. Я. Баталов. М.: Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2005. 132 с.
7. Батюк В. И. История международных отношений / В. И. Батюк. М.: Юрайт, 2016. 482 с.
8. Бех В. П. Человек и Вселенная: когнитивный анализ:–2-е изд. доп. – Запорожье: Просвіта, 2004. – 148 с.
9. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
10. Білорус В. С. Синергетика і самоорганізація в економічній діяльності: Навч. посіб. / В. С. Білорус. К.: КНЕУ, 2007. 377 с.
11. Видясова М. Ф. Политический ислам в странах Северной Африки / М. Ф. Видясова, В. В. Орлов. М.: Издательство МГУ, 2008. 512 с.
12. Восток/Запад: Региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений. Уч. пособ. / Под ред. А.Д. Воскресенского. М.МГИМО; РОССПЭН, 2002. 528 с.
13. Гальчинський А.С. Україна на перехресті геополітичних інтересів / Гальчинський А.С. К.: Знання України, 2002. 178 с.
14. «Гибридные войны» в хаотизирующемся мире XXI века /Под ред. П.А.Цыганкова. М.: Изд-во Моск. ун-та, 2015. 384 с.
15. Глобальна та національна безпека : підручник / за заг. ред. Г. П. Ситника. К.: НАДУ, 2016. 764 с.
16. Глобальна та національна безпека: словник-довідник / уклад.: Г. П. Ситник, О. І. Пошедін, М. М. Шевченко, С. П.Завгородня, М. Г.Орел; за заг. ред. Г. П. Ситника. К.: НАДУ, 2016. 140 с.
17. Глобальные конфликты нового и новейшего времени. Учебное пособие / Под ред. проф. Н.В. Паниной. М.: МИЭМ, 2005. 117 с
18. Горбулін В. Гібридна реальність нового світоустрою: необхідність іншого політичного бачення / В. Горбулін // Україна дипломатична: Науковий щорічник. 2017. Вип. XVIII. С. 560-571.
19. Ди Нольфо Э. История международных отношений. (1918-1999) / Э. Ди Нольфо. М.: Логос, 2003. 1306 с.
20. Європейська інтеграція України: політико-правові проблеми / [за ред. В. П. Горбатенка]: [Монографія]. К.: ТОВ "Вид-во "Юридична думка". 2006. 332 с.

21. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / С. В. Віднянський [та ін.]; НАН України, Інститут історії України. К.: Генеза, 2004. 616 с.
22. История международных отношений : учебник и практикум для академического бакалавриата / Н. А. Власов [и др.] ; под редакцией Н. А. Власова. М. : Издательство Юрайт, 2016. 316 с.
23. История международных отношений в документах и воспоминаниях современников : Хрестоматия. СПб.: Изд-во С.-Петербур. гос. ун-та. Вып. 1: Конец XV в. - 1918 г. / [Сост. С.В. Лобачев, А.Ю. Павлов]. 2003. 359 с.; Вып. 2: 1919-1939 гг. / [сост. Н. С. Ниязов, А. А. Малыгина]. 2008. 319,
24. История стран Азии и Африки после Второй мировой войны / ред. С. И. Лунев. М. : Юрайт, 2016. Ч. 1. 427 с.; Ч. 2. 255 с.
25. Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки): Навч. посіб / О. П. Іваницька. К.:Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.
26. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І.Плазова. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. 139 с.
27. Капітоненко М.Г. Системний підхід в дослідженні міжнародного конфлікту / М. Г. Капітоненко // Дослідження світової політики. К.: ІСЕМВ НАНУ, 2002. Вип. 20. С. 186-194.
28. Капітоненко М. Стабільність міжнародних систем // Дослідження світової політики. К., 2003. Вип. 22. С. 3-17.
29. Капітоненко М. "Баланс сил" та організація міжнародної системи // Актуальні проблеми міжнародних відносин. К., 2007. Вип. 67. Ч. 1. С. 11-17.
30. Капітоненко М. Міжнародні конфлікти / М. Капітоненко. К.: Либідь, 2009. 352 с.
31. Киссинджер Г. Дипломатия. Пер. с англ. В. В. Львова / Послесл. Г. А. Арбатова. М.: Ладомир, 1997. 848 с.
32. Козловець М. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації / М. Козловець. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.
33. Кучик О. С. Зовнішня політика України: навчальний посібник / О. С. Кучик, О. А. Заяць. К.: Знання, 2010. 334 с.
34. Кучменко Е. М. Історія міжнародних відносин першої половини ХХ ст. : у 2 ч. / Е. М. Кучменко. К. : ІПК ДСЗУ, 2007. Ч. 1. 369 с.; Ч. 2. 386 с.
35. Лотоцький С. Україна в світовому геополітичному просторі / С. Лотоцький, С.Трохимчук. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 192 с.
36. Марущак М. Й. Історія дипломатичних відносин у ХХ сторіччі / М. Й. Марущак. Вінниця : Нова Кн., 2008. 365 с.
37. Новітні виклики у відносинах України та ЄС : монографія / Ю. В. Мельник, О. І. Пошедін, М. Є. Чулаєвська [та ін.] ; за заг. ред. Г. П. Ситника, Л. А. Шереметьєвої. Київ : НАДУ, 2016. 136 с.
38. Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.
39. США і світ ХХІ століття : монографія / Пахомов Ю.М., Коваль І. М., Шергін С.О. та інші. К.: Центр вільної преси, 2013. 620 с.
40. Україна і світ: прагнення змін / М. Антонович, Н. Висоцька, С.Курбатов [та ін.]. К.: Дух і літера, 2010. 448 с.
41. Україна у міжнародних відносинах ХХ століття : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Я. Й. Малика. Львів: Світ, 2004. 391 с.
42. Федорченко А. В. Феномен «Исламского государства» / А. В. Федорченко, А. В. Крылов // Вестник МГИМО (Университета). 2015. № 2 (41). С. 174–183.
44. Фененко.А. В. Современная история международных отношений 1991 - 2015 / А. В. Фененко. М. : Аспект Пресс, 2015. 384 с.

45. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. 603 с.
46. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): Підручник / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 464 с.
47. Черновецкий В.М. Запад и Восток: столкновение цивилизаций / В.М. Черновецкий. Ростов н/Д: Феникс, 2007. 331 с.
48. Шукшин В.С. Войны нового поколения: гибридная война – миф или реальность? / Шукшин В. С., Суворов В. Л. М.: У Никитских ворот, 2017. 319 с.
49. Щербак Ю. Україна: виклик і вибір: перспективи України в глобалізованому світі XXI століття / Ю. Щербак. К.: Дух і Літера, 2003. 578 с.
50. Gray C. S. War, peace and international relations : an introduction to strategic history / Colin S. Gray. N.Y.: Routledge, 2007. 306 p.
51. Nye J.Jr., Welch D. A. Understanding Global Conflict and Cooperation: An Introduction to Theory and History (9th Ed.). London: Pearson, 2013. 384 p

## **10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення**

1. Абашидзе А.Х., Солнцев А.М., Агейченко К.В. Мирное разрешение международных споров: современные проблемы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.bibliogossica.com/book.html?search\\_query=10311&ln=ru](http://www.bibliogossica.com/book.html?search_query=10311&ln=ru)
2. Богатуров А. Д. Экономика и политика в современных международных конфликтах [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/206422/>
3. Валевський О.Л., Ішмуратов АТ. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.geocities.com/Atiens/Academy/8474/co001.zip>
4. Гапич А. Э. Технологии цветных революций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://znanium.com/bookread.php?book=460730>
5. Забеліна І. О. Поняття та сутність політичних криз: історико-бібліографічний аналіз – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/564>
6. Карпович, О. Г. Глобальные проблемы и международные отношения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://znanium.com/bookread.php?book=490883>
7. Фененко А. В. Современная международная безопасность : ядерный фактор [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://rucont.ru/file.ashx?guid=8b07947c-e22f-4cf7-92ee-460a5165b077>

## **2. Плани практичних (семінарських) занять, самостійної роботи**

### ***Семінарське заняття 1. Глобальні проблеми сучасного світу***

#### **План семінару / Питання для обговорення**

1. Поняття “глобальні проблеми сучасності”.
2. Трактовки В. Вернадського, А. Печчеї, М. Ф. Реймерса, Й. Галтунга, А. Воднара.
3. Історичні причини виникнення головних проблем сучасного світу.
4. Класифікація глобальних проблем сучасності: соціально-економічні, політичні, екологічні, енергетичні, демографічні тощо.
5. Людська діяльність як основа появи загальнопланетарних проблем.
6. Особливості сучасної суспільної свідомості. «Суспільство споживання».



7. Глобальні проблеми сучасності як реальна загроза людському буттю.

### ***Семінарське заняття 2 (3). Міжнародні конфлікти та засоби їх подолання***

План семінару / Питання для обговорення

1. Сутність і типологія міжнародних конфліктів.
2. Поняття міжнародного конфлікту в політичній думці.
3. Умови виникнення, форми прояву та роль міжнародних конфліктів.
4. Методи врегулювання міжнародних конфліктів.
5. Управління та контроль над міжнародними конфліктами. Типи та етапи управління конфліктом.
6. Поняття «кризи» в міжнародних відносинах. Причина виникнення криз та їх типологія
7. Методи і засоби подолання кризи в сучасному світі. Глобальні і регіональні кризові ситуації.

### ***Семінарське заняття 3 (4). Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності***

План семінару / Питання для обговорення

1. Міжнародний тероризм як соціально-політичне явище і глобальна проблема.
2. Форми і методи терористичної діяльності.
3. Типи і види міжнародного тероризму.
4. Діяльність європейських терористів (ОАС, «червоні бригади», ЕТА, ІРА) та її наслідки.
5. Ісламський екстремізм. Акції руху «Талібан», «Аль-Каїди», ХАМАС тощо. Діяльність міжнародних наркокартелів і їх вплив на світову політику.
6. Міжнародне співробітництво в сфері протидії міжнародному тероризму та ідеологічному екстремізму.

### ***Семінарське заняття 4 (7). Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження.***

План семінару / Питання для обговорення

1. Сутність та основні характеристики системності. Системні функції в науці
2. Термінологічний апарат системної теорії.
3. Міжнародні відносини крізь призму системності
4. Принципи системного аналізу явища міжнародних відносин

### ***Семінарське заняття 5 (10). Вестфальська світополітична модель міжнародних відносин***

План семінару / Питання для обговорення

1. Основні характеристики Вестфальської світополітичної моделі світу.
2. Основні етапи розвитку Вестфальської системи міжнародних відносин.
3. Віденська міжнародна система, її головні актори та особливості.
4. Причини руйнування Віденської системи.

5. Особливості, етапи та причини краху Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин.

6. Особливості та етапи розвитку Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. К

7. Криза євроцентриського світу.

### ***Семінарське заняття 6 (11). Постбіполярна міжнародно-політична система та місце в ній України***

План семінару / Питання для обговорення

1. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи.
2. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин.
3. Механізми регулювання сучасного міжнародного порядку.
4. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі.
5. Проблема визначення національних інтересів України.
6. Україна в інтеграційних процесах сучасності .
7. Євроатлантичний вимір зовнішньої політики України.
8. Україна в системі європейської безпеки.

### ***Семінарське заняття 7 (14). Глобалізація та антиглобалізм***

План семінару / Питання для обговорення

1. Спроби реалізації глобалізаційних процесів імперіями, торговими компаніями Давнини, Середніх віків, Нового часу.
2. Сутність сучасної глобалізації. Глобалізація як фактор переростання традиційних міжнародних відносин у світову політику.
3. Проблеми, що породжуються глобалізацією.
4. Антиглобалізм і альтерглобалізм.
5. Світова політика та конструкції глобальне суспільство.

### ***Семінарське заняття 8 (16). Формування іміджу глобалізації та транснаціональної ідентифікації***

План семінару / Питання для обговорення

1. Актуалізація іміджевого контексту глобалізації.
2. Світова громадська думка про глобалізацію та її наслідки.
3. Глобалізація очима української громадськості.
4. Імідж глобалізації та проблеми його коректування.
5. Проблема транснаціональної ідентичності в сучасній науці.

### **Завдання для самостійної роботи**

#### ***Тема 1. Глобальні проблеми сучасного світу***

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Проаналізуйте основні стратегії глобальних взаємодій, які склалися історично: ізоляції, завоювання, запозичення, мімікрія, діалог.

2. Прокоментуйте причини виникнення глобальних проблем сучасності та напрями їх подолання.
3. Класифікуйте глобальні проблеми сучасності.
4. Поясніть, чому людська діяльність є основою появи загальнопланетарних проблем.
5. Вкажіть на головні особливості сучасної суспільної свідомості.
6. Чому глобальні проблеми сучасності є реальною загрозою людському буттю?

### **Література:**

Агаєв Н. А. Сучасний тероризм – причини і прояви / Н. А. Агаєв, М. О. Карпов, О. Ф. Хміляр, В. В. Єфімова. К. : Молода нація, 2005. 110 с  
 Бех В. П. Человек и Вселенная: когнитивный анализ. 2-е изд. доп. – Запорожье: Просвіта, 2004. 148 с.

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Глобальные конфликты нового и новейшего времени. Учебное пособие / Под ред. проф. Н.В. Паниной. М.: МИЭМ, 2005. 117 с.

Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

Шукшин В.С. Войны нового поколения: гибридная война – миф или реальность? / Шукшин В. С., Суворов В. Л. М.: У Никитских ворот, 2017. 319 с.

### ***Тема 2. Проблема нерівномірного розвитку країн світу, соціальної нерівності, бідності:***

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Проаналізуйте якісні та кількісні характеристики розвитку світу на початку XXI століття:
  - навколошнє середовище,
  - збереження миру,
  - міжнародний тероризм,
  - бідність та освіта,
  - «золотий мільярд»,
  - забезпечення продовольчими товарами,
  - глобалізація як явище світової історії,
  - зростання народонаселення,
  - національна держава у контексті глобалізації;
2. Вкажіть на динаміку розвитку глобальних проблем;
3. Схарактеризуйте глобалізацію форм і засобів існування як причину світових війн;
4. Класифікуйте історичні типи міжнародного порядку;

### **Література:**

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Глобальные конфликты нового и новейшего времени. Учебное пособие / Под ред. проф. Н.В. Паниной. М.: МИЭМ, 2005. 117 с.

Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

### ***Тема 3. Міжнародні конфлікти та засоби їх подолання:***

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Схарактеризуйте сутність війни як продовження політики іншими засобами;
2. У чому полягає проблема загрози ядерної війни та якими є шляхи вирішення цієї проблеми?
3. Проаналізуйте міжнародні переговори щодо обмеження ядерної зброї та зниження її кількості;
4. Схарактеризуйте договір щодо нерозповсюдження ядерної зброї та його долю у XXI столітті;
5. Чи існує в сучасному світі загроза розповсюдження зброї масового знищення?
6. У чому полягає проблема т. зв. «ядерних карликів»?

#### **Література:**

Альтерматт Э. Этнонационализм в Европе / Э. Альтерматт. М.: РГГУ, 2000. 366 с.

Барышников Д. Н. Конфликты и мировая политика / Д. Н. Барышников. М.: АСТ, 2008. 384 с.

Глобальные конфликты нового и новейшего времени. Учебное пособие / Под ред. проф. Н.В. Паниной. М.: МИЭМ, 2005. 117 с.

Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

### ***Тема 4. Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності.***

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Схарактеризуйте міжнародний тероризм як феномен XXI століття, його специфічні характерні риси.
2. Визначте види тероризму та терористичної діяльності.
3. Розкрийте динаміку росту тероризму в сучасних умовах.
4. Визначте співвідношення понять тероризм і військові дії, тероризм і злочинність.
5. Як в сучасних умовах спецслужби різних країн здійснюють боротьбу проти тероризму?
6. Розкрийте шляхи та засоби вирішення проблем міжнародного тероризму.

### **Література:**

- Агаєв Н. А. Сучасний тероризм – причини і прояви / Н. А. Агаєв, М. О. Карпов, О. Ф. Хміляр, В. В. Єфімова. К. : Молода нація, 2005. 110 с
- Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.
- Глобальные конфликты нового и новейшего времени. Учебное пособие / Под ред. проф. Н.В. Паниной. М.: МИЭМ, 2005. 117 с.
- Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.
- Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.
- Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

### ***Тема 5. Глобальні проблеми міжнародних відносин в контексті світових політичних процесів***

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Визначте зміст та основні поняття політичної глобалістики.
2. Схарактеризуйте процес глобалізації суспільних процесів і переструктурування світового геополітичного простору;
3. Визначте процес виникнення і розвитку теорії модернізації.
4. Розкрийте зміст і основні характеристики політичної модернізації.
5. Схарактеризуйте основні історичні типи політичної модернізації.

### **Література:**

- Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.
- Глобальные конфликты нового и новейшего времени. Учебное пособие / Под ред. проф. Н.В. Паниной. М.: МИЭМ, 2005. 117 с.
- Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.
- Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.
- Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.
- Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

### ***Тема 6. Екологічна криза як глобальна проблема.***

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Розкрийте причини масової урбанізації населення Землі у другій половині ХХ ст.
2. Якими були ключові тенденції «Зелена революція» и зростання продуктивності сільського господарства у 50-80-х роках ХХ ст.
3. Схарактеризуйте всесвітню засуху у 1988 р. та її наслідки.
4. Визначте можливі шляхи вирішення екологічної проблеми в світі.

### Література:

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

#### **Тема 7. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження.**

##### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Проаналізуйте головні положення теорії систем.
2. У чому полягає відмінність підходів при визначенні предмету дослідження?
3. Порівняйте різні дефініції поняття «міжнародна система».
4. Підкреслити головні риси кожного із підходів до дослідження міжнародних систем.
5. На основі їх аналізу визначте, який із них, на Вашу думку, є найбільш ефективним. Обґрунтуйте.

### Література:

Берталанфи А. Общая теория систем - обзор проблем и результатов / А. Берталанфи // Системные исследования. Ежегодник, 1972. М., 1973.

Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

Система, структура и процесс развития современных международных отношений / отв. ред. В. И. Гантмана М.: Наука, 1984. 422 с.

Уемов А. И. Системный подход и общая теория систем / А. И. Уемов. М. : Мысль, 1978. 272 с.

#### **Тема 8. Структура, функції і структурні рівні системи:**

##### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Назвіть рівні міжнародних відносин за вертикаллю та горизонталлю;
2. Що виступає головним критерієм виокремлення різних рівнів міжнародних відносин?
3. Проаналізуйте структурні рівні системи міжнародних відносин.
4. Порівняйте структурні рівні системи міжнародних відносин.

### Література:

Берталанфи А. Общая теория систем - обзор проблем и результатов / А. Берталанфи // Системные исследования. Ежегодник, 1972. М., 1973.

Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

Система, структура и процесс развития современных международных отношений / отв. ред. В. И. Гантмана М.: Наука, 1984. 422 с.

Уемов А. И. Системный подход и общая теория систем / А. И. Уемов. М. : Мысль, 1978. 272 с.

### ***Тема 9. Системний підхід до вивчення історії міжнародних відносин. Регіональні системи довестфальського світо устрою.***

#### **Питання до теми самостійної роботи**

1. У чому полягають головні закони функціонування та трансформації міжнародних систем?
2. Якими є дії основних системоутворювальних елементів для збереження системи?
3. Чим саме держави-пертурбатори відрізняються від держав-балансирів?
4. Якими є головні ознаки довестфальського етапу міжнародних відносин?

#### **Література:**

Батюк В. И. История международных отношений / В. И. Батюк. М. : Юрайт, 2016. 482 с.

История международных отношений в документах и воспоминаниях современников : Хрестоматия. СПб.: Изд-во С.-Петербур. гос. ун-та. Вып. 1: Конец XV в. - 1918 г. / [Сост. С.В. Лобачев, А.Ю. Павлов]. 2003. 359 с.; Вып. 2: 1919-1939 гг. / [сост. Н. С. Ниязов, А. А. Малыгина]. 2008. 319,

История международных отношений : учебник и практикум для академического бакалавриата / Н. А. Власов [и др.] ; под редакцией Н. А. Власова. М. : Издательство Юрайт, 2016. 316 с.

Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І.Плазова. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. 139 с.

Капітоненко М.Г. Системний підхід в дослідженні міжнародного конфлікту / М. Г. Капітоненко // Дослідження світової політики. К.: ІСЕМВ НАНУ, 2002. Вип. 20. С. 186-194.

Система, структура и процесс развития современных международных отношений / отв. ред. В. И. Гантмана М.: Наука, 1984. 422 с.

### ***Тема 10. Вестфальська світополітична модель міжнародних відносин.***

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Охарактеризуйте основні етапи розвитку Вестфальської світополітичної моделі міжнародних відносин.
2. Охарактеризуйте особливості Віденської міжнародної системи, її межі, етапи розвитку, головні актори, причини її руйнування.
3. Зазначте основні характеристики Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин, етапи її розвитку, основні вади та недоліки.

4. Проаналізуйте основні проблеми еволюції Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.

### Література:

- Бадах Ю. Г. «Холодна війна» та її виміри (1946-1991) / Ю. Г. Бадах. К.: КНТЕУ, 2009. 456 с.
- Батюк В. И. История международных отношений / В. И. Батюк. М. : Юрайт, 2016. 482 с.
- Барышников Д. Н. Конфликты и мировая политика / Д. Н. Барышников. М.: АСТ, 2008. 384 с.
- Ди Нольфо Э. История международных отношений. (1918-1999) / Э. Ди Нольфо. М.: Логос, 2003. 1306 с.
- История международных отношений в документах и воспоминаниях современников : Хрестоматия. СПб.: Изд-во С.-Петербур. гос. ун-та. Вып. 1: Конец XV в. - 1918 г. / [Сост. С.В. Лобачев, А.Ю. Павлов]. 2003. 359 с.; Вып. 2: 1919-1939 гг. / [сост. Н. С. Ниязов, А. А. Малыгина]. 2008. 319,
- История стран Азии и Африки после Второй мировой войны / ред. С. И. Лунев. М. : Юрайт, 2016. Ч. 1. 427 с.; Ч. 2. 255 с.
- Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки): Навч. посіб / О. П. Іваницька. К.:Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.
- Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І.Плазова. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. 139 с.
- Кучменко Е. М. Історія міжнародних відносин першої половини ХХ ст. : у 2 ч. / Е. М. Кучменко. К. : ІПК ДСЗУ, 2007. Ч. 1. 369 с.; Ч. 2. 386 с.

### **Тема 11. Постбіполярна міжнародно-політична система та місце в ній України**

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Охарактеризуйте параметри постбіполярного світового порядку.
2. Розкрийте особливості структури міжнародної системи в умовах пост біполярності.
3. Охарактеризуйте сутність понять напівпериферія, макрокоаліції та гегемонізм в епоху пост біполярності.
4. Проаналізуйте процес стрімкої ревальвації військового компонента національної могутності як передумову до своєрідного «розпорошення» насильства.

### Література:

- Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
- Гальчинський А.С. Україна на перехресті геополітичних інтересів / Гальчинський А.С. К.: Знання України, 2002. 178 с.
- Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.
- Глобальные конфликты нового и новейшего времени. Учебное пособие / Под ред. проф. Н.В. Паниной. М.: МИЭМ, 2005. 117 с.
- Європейська інтеграція України: політико-правові проблеми / [за ред. В. П. Горбатенка]: [Монографія]. К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка». 2006. 332 с.



Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / С. В. Віднянський [та ін.]; НАН України, Інститут історії України. К.: Генеза, 2004. 616 с

Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000-ні роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. К.: Либідь, 2001. 622 с.

Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжоли. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 606 с.

Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.

Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / за заг. ред. В. Бакірова, М. Сазонова. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 576 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

Фененко.А. В. Современная история международных отношений 1991 - 2015 / А. В. Фененко. М. : Аспект Пресс, 2015. 384 с.

## ***Тема 12. Теоретичне осмислення глобалізації та механізмів її формування***

### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Визначте соціодіагностику соціально-економічних проблем в умовах глобалізації.
2. Дайте приклади антропогенного впливу людини на природу.
3. Визначте, в чому проявляється “шок майбутнього” і дайте конкретні приклади даної теорії.
4. Визначте, як умови глобалізації впливають на глобальні проблеми сучасності.
5. Визначте, в чому проявляється стійкий стан суспільства та прокоментуйте умови його досягнення.
6. Охарактеризуйте цивіліологію як науку, основні етапи її розвитку.

### **Література:**

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.

Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К. : Ун-т "Україна", 2006. 208 с.

### **Тема 13. Стратегії та моделі глобальних взаємодій**

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Проаналізуйте розвиток світової політики та міжнародних відносин в контексті глобалізації.
2. Визначте рушійні сили і визначальні тенденції світового політичного процесу.
3. У чому полягає світовий політичний процес як наукова категорія і об'єктивна реальність.
4. Розкрийте складові світового соціума.
5. Проаналізуйте причини політичної неоднородності світу.
6. У чому полягає специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи?
7. Проаналізуйте ключові стратегії зіткнення цивілізацій.

#### **Література:**

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.

Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К. : Ун-т "Україна", 2006. 208 с.

### **Тема 14. Глобалізація та антиглобалізм**

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Проаналізуйте і дайте характеристики філософії глобалізації економічних відносин та визначте напрями її розвитку.
2. Розкрийте сутність світового господарства як єдиного наднаціонального світогосподарського організму.
3. Визначте сутність системи міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації.
4. Визначте сутність світової економіки в умовах ХХІ століття.
5. Розкрийте, в чому проявляється поглиблення інтернаціоналізації господарського життя як історичної передумови глобалізації міжнародних економічних відносин.
6. Прокоментувати діяльність міжнародних інтеграційних об'єднань (за вибором).
7. Дати приклади глобальної нерівності, яка виникає в ході процесу глобалізації і породжує транснаціональні форми.
8. Прокоментувати діяльність міжнародних інтеграційних об'єднань на регіональних просторах світу.
9. Визначити головні стратегічні задачі існуючих інтеграційних союзів в сучасних умовах.

### Література:

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.

Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К. : Ун-т "Україна", 2006. 208 с.

### **Тема 15. Формування іміджу глобалізації та транснаціональної ідентифікації**

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Охарактеризуйте особливості міжнародної ПР-діяльності держав.
2. Проаналізуйте регіональні тенденції зв'язків з громадськістю у МВ.
3. У чому полягає процес політичної комунікації у МВ?
4. В чому сутність і особливості інформаційної стратегії у МВ?
5. Визначте основні завдання ПР-діяльності держави у сфері міжнародних відносин.
6. Охарактеризуйте міжнародні організації та ТНК як суб'єкти ПР-діяльності.

### Література:

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.

Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.

Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К. : Ун-т "Україна", 2006. 208 с.

### **Тема 16. Глобальне управління та національна держава**

#### **Питання до теми самостійної роботи:**

1. Визначити сутність ноосферної концепції управління.
2. Дати аналіз ролі державного управління у становленні держави сталого розвитку в умовах глобалізації.

3. Показати місце і роль державного управління у становленні сталого розвитку суспільства (на прикладах окремих країн).
4. Виявити напрями управління соціально-політичним, соціально-економічним і соціально-культурним розвитком сучасного соціуму в умовах нелінійного мислення.
5. В чому полягає сутність політичної глобалізації як нового типу відносин?
6. Охарактеризуйте місце і роль різновидів глобалізацій та їх функцій.
7. Наведіть приклади культурної глобалізації, що породжує безпрецедентні загрози та ризики технологічної диференціації.
8. В чому полягають проблеми мультикультурної освіти, детерміновані процесами становлення і розвитку полікультурного соціуму?
9. Дослідити вплив глобалізації на національну державу.
10. Розкрити напрями розвитку національної держави в умовах глобалізації.

### **Література:**

- Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
- Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.
- Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. 636 с.
- Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.
- Современные глобальные проблемы мировой политики : учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. М.: Аспект Пресс, 2009. 256 с.
- Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.
- Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К. : Ун-т "Україна", 2006. 208 с.

**3. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт, передбачених навчальним планом, післяатестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни**

### **ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ**

1. Поясніть, чому людська діяльність є основою появи загальнопланетарних проблем.
2. Як в сучасних умовах спецслужби різних країн здійснюють боротьбу проти тероризму?
3. Чи існує в сучасному світі загроза розповсюдження зброї масового знищення?
4. Схарактеризуйте основні історичні типи політичної модернізації.

### **ЗРАЗОК ТЕСТІВ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ**

1. Яка з цих позицій не належить до структурних рівнів системи міжнародних відносин?
  - А. Регіональні відносини;
  - В. Глобальні відносини;

- C. Двосторонні відносини;
- D. Економічні відносини.

**2. Версальський договір був підписаний у :**

- A. 1918 р.
- B. 1919 р.
- C. 1920 р.
- D. 1921 р.

**3. Засновником загальної теорії систем вважається:**

- A. Стівен Хенсон;
- B. Людвіг фон Берталанфі;
- C. Микола Баранський;
- D. Альберт Гор.

**Завдання для підсумкового контролю**

1. Поняття “глобальні проблеми сучасності”.
2. Трактовки В. Вернадського, А. Печчеї, М. Ф. Реймерса, Й. Галтунга, А. Воднара.
3. Історичні причини виникнення головних проблем сучасного світу.
4. Класифікація глобальних проблем сучасності: соціально-економічні, політичні, екологічні, енергетичні, демографічні тощо.
5. Людська діяльність як основа появи загальнопланетарних проблем.
6. Особливості сучасної суспільної свідомості. «Суспільство споживання».
7. Глобальні проблеми сучасності як реальна загроза людському буттю.
8. Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу.
9. Глобальне протиріччя у світі між багатою Північчю і бідним Півднем.
10. Шляхи подолання економічної відсталості країн.
11. Бідність як сприятливе середовище формування кримінального свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму.
12. Проблема соціальної нерівності.
13. Проблема голоду.
14. Демографічна проблема. Етнічна міграція.
15. Поширення СПІДу. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічна небезпечних хвороб.
16. Сутність і типологія міжнародних конфліктів.
17. Поняття міжнародного конфлікту в політичній думці.
18. Умови виникнення, форми прояву та роль міжнародних конфліктів.
19. Методи врегулювання міжнародних конфліктів.
20. Управління та контроль над міжнародними конфліктами. Типи та етапи управління конфліктом.
21. Поняття «кризи» в міжнародних відносинах. Причина виникнення криз та їх типологія
22. Методи і засоби подолання кризи в сучасному світі. Глобальні і регіональні кризові ситуації.
23. Міжнародний тероризм як соціально-політичне явище і глобальна проблема.
24. Форми і методи терористичної діяльності.
25. Типи і види міжнародного тероризму.
26. Діяльність європейських терористів (ОАС, «червоні бригади», ЕТА, ІРА) та її наслідки.

27. Ісламський екстремізм. Акції руху «Талібан», «Аль-Каїди», ХАМАС тощо. Діяльність міжнародних наркокартелів і їх вплив на світову політику.
28. Міжнародне співробітництво в сфері протидії міжнародному тероризму та ідеологічному екстремізму.
29. Сучасні тенденції в розвитку міжнародних відносин і світового політичного процесу.
30. Проблема війни та миру в системі сучасних міжнародних відносин.
31. Проблема самосвідомості, політичної свідомості і політичної культури як проблеми глобального світу ХХІ ст.
32. Забруднення навколишнього середовища та землі як результат антропогенної діяльності людства.
33. Забруднення атмосфери та гідросфери землі, освоєння ближнього космосу та його наслідки.
34. Проблема вичерпності природних ресурсів.
35. Країни Сходу та Європи в боротьбі з екологічною кризою
36. Сутність та основні характеристики системності. Системні функції в науці
37. Термінологічний апарат системної теорії.
38. Міжнародні відносини крізь призму системності
39. Принципи системного аналізу явища міжнародних відносин
40. Структура і процес у міжнародній системі.
41. Стабільність та безпека міжнародних систем.
42. Поняття та теорії міжнародного середовища.
43. Структурні рівні системи міжнародних відносин.
44. Глобальний рівень системи міжнародних відносин.
45. Регіональний рівень системи міжнародних відносин.
46. Рівень двосторонніх відносин.
47. Транснаціональний рівень системи міжнародних відносин.
48. Загальний алгоритм існування, збереження та руйнування історичних форм світових систем.
49. Регіональні системи довестфальського світоустрою.
50. Основні характеристики Вестфальської світополітичної моделі світу.
52. Основні етапи розвитку Вестфальської системи міжнародних відносин.
53. Віденська міжнародна система, її головні актори та особливості.
54. Причини руйнування Віденської системи.
55. Особливості, етапи та причини краху Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин.
56. Особливості та етапи розвитку Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
57. Криза євроцентриського світу.
58. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи.
59. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин.
60. Механізми регулювання сучасного міжнародного порядку.
61. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі.
62. Проблема визначення національних інтересів України.
63. Україна в інтеграційних процесах сучасності.
64. Євроатлантичний вимір зовнішньої політики України.
65. Україна в системі європейської безпеки.
66. Етапи і форми осмислення процесу глобалізації.
67. Термінологічний аналіз ідеологем глобалізації.
68. «Вашингтонський консенсус» як базова доктрина ліберального трактування глобалізації.
69. «Поствашингтонський консенсус».

70. Структура ідеології глобалізму.
71. Роль держави в концепціях глобалізму.
72. Становлення глобального світу як відповідь на виклики сучасності.
73. Аналіз основних стратегій глобальних взаємодій, які склалися історично:
74. Стратегія зіткнення цивілізацій.
75. Динаміка цивілізаційних процесів і можливість досягнення консенсусу в діалозі цивілізацій.
76. Спроби реалізації глобалізаційних процесів у Давнину, Середні віки, Новий час.
77. Сутність сучасної глобалізації.
78. Глобалізація як фактор переростання традиційних міжнародних відносин у світову політику.
79. Проблеми, що породжуються глобалізацією.
80. Антиглобалізм і альтерглобалізм.
81. Світова політика та конструкції глобальне суспільство.
82. Актуалізація іміджевого контексту глобалізації.
83. Світова громадська думка про глобалізацію та її наслідки.
84. Глобалізація очима української громадськості.
85. Імідж глобалізації та проблеми його коректування.
86. Проблема транснаціональної ідентичності в сучасній науці.

#### 4. Завдання семестрових заліків

#### Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу  
 Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Семестр   9  

Форма навчання денна

Освітньо-кваліфікаційний рівень: «магістр»

Навчальна дисципліна: «Міжнародні системи та глобальний розвиток»

#### ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 1

1. Структура і процес у міжнародній системі (13 балів).
2. Поняття “глобальні проблеми сучасності”. (13 балів).
3. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи (14 балів)

Затверджено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства  
 протокол № 1 від 27 серпня 2019 р.

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_ (А.Ю. Парфіненко)  
 підпис

Екзаменатор \_\_\_\_\_ (С. І. Лиман)  
 підпис

